

Szilassy László, a református prédikátorok patrónusa

ASZILASSI ÉS PILISI SZILASSY CSALÁD tagjai hosszú időn át a reformáció helvét irányát követték, gyakran feltűntek, mint a református egyház patrónusai és világi tisztségviselői.¹ Szilassy György és Vince 1453-ban V. László királytól kapta adományul Pest vármegyében Pilist és Pándot. Losonc-Tugárt megszerezve hamarosan a szomszédos Nógrád vármegyében is birtokokhoz jutott a család.

A Szilassyak a XVIII. század folyamán rokonságba kerültek a Fáy, a Szemere, az Egri, és a Puky református köznemesi családokkal.² Szilassy József (1755–1836) jelentős hírnévre tett szert, mint Nógrád vármegyei főszolgabíró és főjegyző, a királyi tábla ülnöke, országbírói és nádori ítélőmester, a hétszemélyes tábla bírása, belső titkos tanácsos, a Szent István Rend vitéze, Zemplén és Torna vármegye főispánja. Ő volt az első protestáns koronaőr, 1821-től a pesti református egyháznak, 1810 és 1836 között pedig a Dunántúli Református Egyházkerületnek főgondnoka. Szilassy Aladár (1847–1924) ügyvéd, a Tolnai Református Egyházmegye és a budapesti református egyház gondnoka, a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság választmányi tagja, a magyar református egyház belmissziói mozgalmának kezdeményezője és vezére, és a debreceni egyetem teológiai díszdoktora szintén e családból került ki.³

¹ A Szilassy család iratai a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában találhatóak. Erről bővebben: BAKÁCS–DÁVID 1969. 391–419.

² Vö. NAGY 1863. 718–721., KEMPELEN 1931. 178–179., BOROVSKY 1911. 622–623.

³ NAGY 1863. 719–720., PRUZSINSZKY 1922., SZINNYEI 1909. 927–928., 930–931., ZOVÁNYI 1977. 607.

A következőkben tárgyalt Szilassy László szintén közismert volt, mint Pest, Pilis és Solt egyesült vármegyék fő táblabírája és földbirtokosa. Szilassy József koronaőrnek volt a nagybátyja, patrónusi tevékenysége rendkívül sokrétű volt, ám szinte teljesen feledésbe merült személye. Szilassy László a XVIII. század első felében született Szilassy Ádám ajtónál-ló és Siroki Egri Zsuzsanna fiaként. Szilassy Ádám 1741. május 14-én meghalt, hátrahagyva négy fiút és egy leánygyermeket. Ádám és László ekkor már felnőtt korú, Sándor és János fiatalabb, Zsuzsanna az egyetlen leány.

A legidősebb Ádám volt, aki az özvegyen maradt anyával az atyai házban maradt Pándon és a vagyont kezelte majdnem öt éven át. Lászlót Nógrád megyébe küldték a losonc-tugári birtokra gazdasági igazgatás céljából. Abban a kúriában lakott, amely egykor atyai dédapjának volt a rezidenciája. A két kisebb testvér, Sándort és Jánost a losonci iskolába küldték, László felügyelete alatt álltak. 1745-ben Ádám megházasodott és elment Tugárra, László pedig visszament Pándra, ahol édesanyjával lakott, és igazgatta nemcsak az atyai pándi, hanem az anyai nógrádi birtokokat is. Sándor katonának állt, János elvégezve a patvarista tanulmányokat jogásznak készült. János 1756-ban megnősült és feleségével együtt Pándra költözött. Lászlóval csak két évig éltek egy fedél alatt, mert családi viták adódtak a birtok igazgatása terén. Szilassy László 1773-ban költséges építkezésbe kezdett az atyai birtokon, felépítve saját palotáját. Ekkor történt az is, hogy 1774. június 20-án ünnepélyes formában végrendelezett. Alighogy befejezte a kastély építését, azonnal megkezdte az új nagy templom és parókia építésének előkészületeit.⁴

A pándi református eklézsiát a Szilassyak a kezdetektől fogva támogatták. Pándot a reformáció már a XVI. század közepén elérhette, mert a közeli Cegléden 1546–1549 között Szegedi Kis István szolgált prédikátorként. Pánd 1630-ra pusztafalu lett, 1635. november 9-i végrendeletében Tarhó János négy tallért hagyott az elpusztult templom kijavítására. Az 1673–1674-es pozsonyi vértörvényszékre megidézték Ajkai Gergely pándi prédikátort. A váci püspök 1700. február 7-i jelentése szerint Pándnak van elpusztult régi

⁴ MNL OL P 1024. 1. tétel. 4–9., 43–79. Szilassy Lászlóra vonatkozó iratok. 1774. és 1790. évi végrendeletei és hagyatékával kapcsolatos iratok. Reflexiones circa testamentarium fassio-nem...

temploma, amely kijavítható, ám állapota miatt a lelkész házban prédikál. 1703-ban az öreg templom javításába kezdtek, 1731-ben Szilassy György özvegye pénzadományt juttatott a pándi templom újjáépítésére. 1757-ben az előljáróság kérvényezte a romladozásban lévő templom fedelének megújítását. A helyszíni szemle szükségesnek találta a templom kijavítását és egy új kerítés építését is. A pándi református egyházközség 1775. szeptember 20-án Szilassy Jánoshoz fordult kérelmével, hogy eszközölje ki számukra az öreg templom helyett egy új templom építését. Az építési engedélyt Mária Terézia megadta, 1779. szeptember 7-én tették le a templom alapját. Az ünnepélyes alkalom idején jelen voltak Szilassy László és Szilassy János testvérek, „*nagyon szeretett édesanyjuk, a legkiválóbb nő*”, Egri Zsuzsanna, bizáki Puky László és felesége Szilassy Zsuzsanna, Gyürky Pál és Szilassy György földesurak, Budai Török János pándi, Szalai György gyömrői, és Szőke Ferenc gombai lelkész, valamint Váradi Pál pándi tanító. Az építkezés legnagyobb részét Szilassy László pénzadománya tette lehetővé, aki kilencezer forintot ajánlott fel az új templom javára. A barokk stílusú templomot 1784 augusztusában szentelték fel. Szilassy Lászlónak gondja volt a lelkészlak újjáépítésére is, amely szintén az ő pénzadományából épült fel.⁵

Siroki Egri Zsuzsanna halála után nyomtatásban megjelent Szőke Ferenc gombai lelkipásztor prédikációja, melyben Egri Zsuzsannát mint édesanyját és nagyanyját dicséri. Siroki Egri Zsuzsanna 1702. február 19-én – Zsuzsanna napján – született Egri István és Bakallár Erzsébet leányaként. 1717-ben házasságot kötött idősebb Szilassi Szilassy Ádámmal, aki 1741-ben váratlanul elhunyt. Egri Zsuzsanna negyvenkét esztendőn át volt özvegy, a hosszú évtizedeket gyermekei és unokái körében töltötte.⁶ Férje után két fiát temette el: előbb Szilassy Sándort, nem sokkal később pedig ifjabb Szilassy Ádámot. Istenfélő asszony volt, aki „*magánosságra maradván szorgalmatos volt az Úrnak dolgaiban, arra fordította esztét kedvét, nem távozott el az Úrnak Házától, foglaltos volt a' könyörgésekben és imádkozásokban....Gazdag volt jótlekekedettel, bőséges az Isten ditsőségére való Sáfárkodásban, mellynek többek között az ő és Uri szerelmeseinek segittsége, és gondossága által épült Pándi jeles Templom a bizonyossága, hűsége az Isten Szolgái és a szegények szükségének ki*

⁵ VÁRADY 1993. 138–141.

⁶ SZŐKE 1783.

pótolásában, alázatos, mértékletes, Istenben bizó, és szüntelen véle társalkodó, békés türe....”⁷

Siroki Egri Zsuzsanna halála előtt két éven át betegeskedett, mialatt többnyire ágyban feküdt és családja gondoskodott róla. Az özvegyet 1783. július 8-án érte a halál Pándon. Nyolcvan esztendő és néhány hónapot élt. Halálakor Szilassy László és Szilassy János fiai, Szilassy Zsuzsanna leánya, valamint elhalt gyermekei után maradt családtagjai gyászolták.

Szilassy László istenfélelméről, patrónusi tevékenységéről, anyjának és megárvult rokonainak gyámolításáról így írt Szőke Ferenc: *„De Te-is melly tökéletes szívvel igyekeztél az ő meg-vigasztalásában, életének nyugodalmában, sérelmének enyhítésében, melly hűséges gyámola voltál utolsó órájáig, melly fáradhatatlanul viselted az ő Özvegységének terhét, ’s nevelettlen Atyádfiaiának gondját?”* Szilassy László sohasem házasodott meg, magányosan élt, ami közrejátszhatott abban, hogy jelentős patrónusi tevékenységet folytatott: *„A kegyelmes Isten soha ne felejtse el-ezt a Te fiui engedelmes igaz hűségedet, légyen magános de sokakra nézve igen hasznos életednek gyámola...”* – írta Szőke Ferenc 1783-ban.⁸

Siroki Egri Zsuzsannát a temetéskor gyászolta Szilassy János és Szemere Mária, valamint gyermekeik: János, Mária, és Erzsébet; Szilassy Zsuzsanna és Bizáki Puky László gyermekeikkel: Lászlóval, Pállal, Péterrel, Mártonnal, és Simonnal; Puky Zsuzsanna Szalay Péter kedvese; Puky Mária Kenesey Zsigmond hitvese, és Éva, Klára, Borbála, és Eszter gyermekeik. Gyászolta továbbá néhai ifjabb Szilassy Ádám és özvegye Szantói Szabó Mária egyetlen életben lévő gyermeke, Szilassy József, illetve az ő leánya, Johanka; rajtuk kívül néhai Szilassy Sándor kapitány özvegye, Szilassy Klára. Végül ifjabb Szilassy László, a jelenleg tárgyalt Szilassy László testvérének, idősebb Szilassy Jánosnak és Szemere Máriának az unokája, aki ifjabb Szilassy Jánosnak és Fáy Krisztinának a fia volt.⁹

Ifjabb Szilassy László vármegyei táblabíró, református egyházi főgondnok hosszas levelezéseket folytatott a jelenleg tárgyalt idősebb Szilassy

⁷ SZŐKE 1783. 27.

⁸ SZŐKE 1783. 28–29.

⁹ SZŐKE 1783. 29–30., NAGY 1863. 719.

Lászlóval.¹⁰ Az ő tiszteletére írta Fáy András a *Pándi csoda* című versét, melyben a felett örvendezett, hogy ifjabb Szilassy Lászlónak és Bay Juliannának öt leánygyermek után fia született.¹¹

Szilassy László patrónusi tevékenysége a könyvkiadásra is kiterjedt. Kármán József (1738–1795) losonci református lelkipásztor – ifjabb Kármán József (1769–1795) író édesapja – *Katekismus vagy a Keresztény vallásban való oktatás* című könyvét (Pozsony, 1789) Szilassynak ajánlotta: *Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Szilassi és Pilisi Szilassi László Úrnak, Tek[intetes] Nemes Pest, Pilis és Sólt egyesült Vármegyéknek, régtől fogva Fő-Tábla-Bírájának, hajdani tiszta egyenes szívűséggel, és az Isten ditsőségéhez való példás buzgósággal különösen ékeskedő igaz Kereszténynek... kegyes jó Urának...*

Az ajánlás további részében a szerző kifejti, hogy munkája közhaszonra fordítása és a szegények oktatása egyedül Szilassy Lászlónak köszönhető, aki elősegítette a kézirat megjelenését. Kármán az ezután következő bevezetőt is kegyes patrónusának ajánlotta, aki jóllehet egész életében magányosan élt, ám okos keresztényként, mint aki a maga valóságának igaz becst tudja és érzi, a jó cselekedetekben való állhatatosságban a halhatatlanságra törekedett. Megemlékezett arról, hogy Szilassy László a pándi református templomot és a papi házat csaknem egészen a maga költségén építette, és emellett még sok egyéb eklézsiát és tanuló ifjat is támogatott. Kármán József könyvének előszavával arra törekedett, hogy a felejtéstől mentse Szilassy emlékezetét, és tisztelegjen az úri Szilassy ház előtt.¹²

Szilassy hasonló céllal támogatta élete utolsó évében Takáts Ádám gyóni református lelkészt, aki prédikációit adta ki. Takáts prédikációit tartalmazó hat kötet 1790–1796 között jelent meg Pesten és Pozsonyban. A temetési beszédeket tartalmazó *Halotti huszon-öt prédikációk* című munka több kiadást is megért. Első kötete 1790-ben Patzkó Ferenc betűivel, Szilassy László költségén nyomtatott Pesten. Mivel Szilassy időközben elhunyt, a többi kötetben már nincsen feltüntetve patrónusként.¹³

¹⁰ MNL OL P 1028. 2. d. 4. tétel. Szilassy József (1755–1836) hétszemélynök, Torna megye főispánja iratai. Családtagok levelei. Szilassy Lászlótól (id.) 1787–1790., Szilassy Lászlótól (ifj.) 1808–1818.

¹¹ MNL OL P 1043. 2. cs. 10. tétel., FÁY 1817.

¹² KÁRMÁN 1789.

¹³ TAKÁTS 1790.

Szilassy László patrónusa volt a jászberényi reformátusoknak is, akik nem sokkal a türelmi rendelet kiadása után, 1784-ben fordultak hozzá segítségért. *Tekintetes Úr, Kegyes Patrónus Urunk!* – e szavakkal kezdődött a jászberényiek levele, melyben arra kérték Szilassyt, hogy tanácsával, véleményével és észrevételeivel segítse őket. A gyülekezeti előljárók attól tartottak, hogy a hozzájuk érkező vizsgáló bizottság kérdéseire nem tudnak kellőképpen megfelelni. A levélből kitűnik, hogy a nemzeti iskola ügyéről volt szó. A plébános, a kántor, az iskolamester a katolikus vallás irányába szeretette volna terelni gyermekeiket.¹⁴

Szilassy Lászlónak két testamentuma ismert. Először 1774. június 20-án tett végrendeletet a Nógrád vármegyei Bercelen,¹⁵ majd 1790. július 16-án Pándon.¹⁶ Első rendelkezéseit az utóbbival teljes egészében felülírta: „*mostani állapotomhoz képezt tészem e' következő módon írásban meg változhatatlan utolsó végezesemet, nem függesztvén azt semmi részben a fellyebb említett elébbeni rendelkezésemről.*” – írta 1790-ben.¹⁷ A két testamentum közötti legfeltűnőbb különbség, hogy a másodikban kiemelkedő figyelmet kap a református prédikátor és tanító személye. Szilassy ennek révén tett szert országos hírnévre, lett elismert mecénás a magyarországi református egyházkerületekben.

Szilassy 1000 forintot hagyott a pándi egyházközségre olyformán, hogy annak évi kamataiból a református templomot és a hozzá tartozó parókiális épületeket felújíthassák, a maradék összeget pedig fordítsák vissza tőkének. További 500 forintot hagyott az egyházközségnek azon kikötéssel, hogy kamatának kétharmad részét évente a pándi református prédikátor, egyharmad részét pedig az iskolamester kapja meg. (1.)¹⁸

Támogatta a losonci református iskolát, különös tekintettel az ott tanuló árvákra, a debreceni és a sárospataki református kollégiumokat. (2–4.) Több évtizeden át foglalkoztak az egyházkerületek a testamentumának azon

¹⁴ MNL OL P 1024. I/9. cs. 2. tétel. 106–108. Szilassy Lászlóra vonatkozó iratok. Hozzá címzett levelek: Jászberény 1784.

¹⁵ MNL OL P 1024. 1. tétel. 10–16., 24–25., 30–31.

¹⁶ MNL OL P 1024. 1. tétel. 17–20., 22–23., 26–29.

¹⁷ MNL OL P 1024. 1. tétel. 17., 26.

¹⁸ A zárójeles számok a végrendelet megfelelő pontjait jelzik. A testamentumot lásd a függelékben!

részevel, amelyben a deficiens prédikátorok kérdéskörével foglalkozott: „Az egész Magyar Országi Superintendentiákban találkozható olyan Tiszteletes Férfiaknak fel segéllésekre, a' kik nem magok rossz erköltsők, vagy más hibájok végett, hanem a' belső szent hivatalban lett, el erőtelenedések után következett a' űsolgálatra való alkalmatlan vóltok miatt el űsegényedtek, hagyok 1000 – ezer rh[énes] forintokat, mellyeknek hasznok esztendőnként a' meg irt végre fordítottassék.” (5.).

Szilassy Józsefnek (1755–1836) hagyta a pándi kúriát a hozzá tartozó épületekkel, veteményes, gyümölcsös, és szérűs kertekkel, aklokkal és azokhoz tartozó épületekkel, valamint a pándi Szopókás nevű helyen épült Juhász házát és pincét. A pándi malmokat, molnárházat és szérűs kertjeit szintén Szilassy Józsefnek, valamint Szilassy Jánosnak hagyta. Rájuk és leszármazottaikra hagyta továbbá az 1790-ben vásárolt pesti házát. Végrendeletében gondoskodott Szilassy Zsuzsannáról és gyermekeiről is. (7–11., 16–17.)

A pándi külső és belső szőlőhegyeken lévő szőlőit minden oda tartozó boroshordókkal, kádakkal, és edényekkel Szilassy Jánosnak és Józsefnek hagyta. Rendelkezése szerint ezeket egymás között testvériesen, egyenlően kellett elosztaniuk; a termés tizede részben a losonci, részben a pándi prédikátort illette. (12.)

Halálának idején a pándi eklézsiában szolgálatban lévő prédikátor és iskolamester számára 150 forintot hagyott, amelynek kétharmad részét a prédikátor, egyharmadát az iskolamester kapta, feltéve hogy kegyesek és az Isten oltára körül híven forgolódnak. (13.) Gondoskodott továbbá a nála gazdaasszonyi tisztségben lévő néhai Király Mihály özvegyéről, Vég Zsuzsannáról, Zákó András pándi molnár Éva nevű leányáról, és cselédeiről. (14–15., 18.) A végrendelet végrehajtásával Tihanyi Tamást, Vay Józsefet, Bernát Józsefet, és Bay Ferencet bízta meg, akik aláírásukkal és pecsétjükkel hitelesítették is a testamentumot.

Szilassy László 1791. szeptember 5-én halt meg Pándon.¹⁹ 1791. október 13-án elkészült inventáriuma.²⁰ A losonci iskola még életében megkapta a neki szánt összeget, köszönőlevele is megérkezett 1791. február 2-i keltezéssel.²¹ Néhai Király Mihály özvegye Vég Zsuzsanna bizonyáglevele 1791. október

¹⁹ MNL OLA 757. A pándi református egyházközség vegyes anyakönyvének mikrofilmjei.

²⁰ MNL OL P 1024. 1. tétel. 33–39.

²¹ MNL OL P 1024. 1. tétel. 2.

18-án kelt, mely szerint a neki szánt 100 forintot és választás szerint egy végmosott vásznat kezéhez vett Szilassy Jánostól.²² Zákó Molnár András bizonyáglevele tanúsítja, hogy 1792. június 20-án Pándon Szilassy József patrónustól kezéhez vett a Szilassy László házában szolgálatot teljesített Éva leánya számára 16 forintot.²³ A pándi egyházközségben szolgálatot teljesítő lelképásztor és tanító is megkapta a neki szánt összeget. Gaál Dániel pándi prédikátor bizonyáglevelet adott, hogy Szilassy József kezéből átvette a neki szánt 100 forintot 1792. június 20-án Pándon.²⁴ Boros János pándi iskolamester is bizonyáglevelet írt, hogy 1792. június 20-án Szilassy Józseftől átvette a neki szánt 50 forintot.²⁵

A deficiens prédikátorok számára létrehozott alap kezelése azért volt nehézkes, mert a magyarországi egyházkerületek szétagolva működtek, és csak igen ritkán adódott alkalom a közös ügyek megtárgyalására. Rendkívüli alkalom volt a budai zsinat, mely 1791. szeptember 14-én nyílt meg és október 13-án fejezte be tanácskozásait. A napi anyagi gondokkal küszködő egyházkerületek külön-külön számítottak az 1000 forintos tőke kamataiból rájuk eső pénzhányadra. Szilassy végrendelete országos jellege miatt rendkívül újszerű volt, azon kívül olyan valós szükségletet elégített ki, amelynek fontosságát senki sem kérdőjelezte meg. A lelkészi hivatás társadalmi tekintélyét csorbította az egyik legtöbb vitát kiváltó szokás, a papmarasztás megéléte, és ezzel összefüggésben a vacantia kérdése, továbbá a idős, szolgálatra képtelen lelkészek ellátásának megoldatlansága.

A budai és pesti zsinatok résztvevői 1791-ben egyöntetűen megállapodtak abban, hogy felállítják a „deficiensek kasszáját”. A budai 115. kánon szerint a kellő vagyon nélkül szűkölködő és a közsegélyre jogosult elerőtlenedett lelkészek és tanítók, ezek özvegyei és árváinak segélyezésére szolgáló alap felállítása céljából minden lelkész és tanító 100 rhénes forinton felüli jövedelmétől évente 2 ½ %-ot adózzon, az egyházak ugyanannyit, mint a lelkészek. Az új lelkészek két évig mentességet élveznek. A lelkészekről, a tanítóktól, és az egyházaktól, valamint az önkéntes adományokból befolyt pénzt

²² MNL OL P 1024. 1. tétel. 32.

²³ MNL OL P 1024. 1. tétel. 40.

²⁴ MNL OL P 1024. 1. tétel. 41.

²⁵ MNL OL P 1024. 1. tétel. 42.

évente az egyházlátogatások alkalmával kell beszédni az egyházmegyékben. A pénzt az egyházkerületek kezelik, kamatoztatják, és ők döntenek arról, hogy kinek mennyi segély adassék.²⁶

A budai zsinat negyedik ülésén, 1791. szeptember 21-én szólalt fel Bay Ferenc táblabíró és királyi tanácsos, aki előadta, hogy „néhai t[ekintetes] Szilasy László ur, vallásunkat tartó olyan egyházi szolgáltnak gyámolítására, akik nem maguk hibája miatt, hanem a belső hivatalban töltött szolgálatjuk által lett erőtlenségek végett, a szűkölködő sorsra jutottak, hagyott 1000 frtokat oly megjegyzéssel, hogy azon tőke pénznek évenként való hasznának elvételére, akármely részünkről való püspökségben találkozható olyatén elerőtlenedett férfiak kerestessenek fel; kívánt azért abban, mint a testamentom rendelkezéseinek elkövetője, a t[isztelt] zsinat által utasíttatni, hová és kinek kellessék azon 1000 frtokat letenni, vagy által adni?” A zsinat a kérdést „az egyházi jövedelmeknek helyes elrendelésének módja körül munkálkodó deputáció elibe” utasította véleményadás végett.²⁷

Egy évszázaddal később, 1896-ban a *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* hasábjain, az országos lelkészi gyámintézet megalakulása körüli pennaharcban Pokoly József és Révész Kálmán jelentős, sőt kezdő lépésnek értékelte Szilassy László alapítványát.²⁸ Pokoly József szerint nem állapítható meg pontosan, hogy a 115. kánon intézkedései előre meg voltak-e tervezve, vagy öletszerűen kerültek napirendre, és milyen kapcsolatban álltak Szilassy alapítványával, azonban megállapítja: „Akár volt tervben már előre a 115. kánon, akár nem: A Szilassy név dicsőségére szolgál ezen nagylelkű, tekintélyes összegű és egyház bajainak alapos ismeretéről tanuskodó hagyomány.”²⁹ A Szilassy alapítvány annyiban hasonlított a budai 115. kánon vívmányaihoz, hogy mindkettő egyaránt egyetemes jellegű volt – Pokoly József megállapítása szerint. Más helyen egyértelműen azt írta, hogy „a deficiensek cassájának felállítására Szilassy László adománya adta meg az eszmét.”³⁰

Révész Kálmán nem sokkal Pokoly cikkének megjelenése után közölte le a *Protestáns Szemle* lapjain Őri Fülep Gábor tiszáninneni szuperintendens

²⁶ ZSARNAY 1860. 85.

²⁷ RÉVÉSZ 1874. 385–386.

²⁸ POKOLY 1896a. 752–756., RÉVÉSZ 1896a. 772–773., POKOLY 1896b. 800.

²⁹ POKOLY 1896a. 754.

³⁰ POKOLY 1896b. 800.

naplóját.³¹ Őri Fülel a budai zsinatnak részletes, a zsinati naplónál jóval alaposabb történetét örökítette meg. Kiderül belőle, hogy a „deficiens kaszszát” érintő intézkedés nem volt hivatalosan tervezve, mert az oeconomica deputáció e tárgyban semmiféle javaslatot nem készített és nem terjesztett a zsinat elé. Az 1791. október 8-án tartott 11. ülésen, miután az oeconomica deputáció munkáját teljes egészében felolvasták és elfogadták, „*Consil. Vay József úr, elvégeződven minden deputationalis munkák olvasása, a deficiens prédikátorok s azoknak özvegyeik és árváik számára megkívántató fundust megemlítvén, ilyen projectumot tett...*”³² Kiderül tehát, hogy Vay Józsefnek (1750–1821), a Tiszáninnen Református Egyházkerület későbbi főgondnokának az érdeme volt, hogy az eszmét felvetette. Révész megállapítása szerint ennek hátterében bizonyára kellő megfontolás és tervezgetés állt, és semmi esetre sem ötletszerűen került elő a zsinaton. Vay indítványát elfogadták, „*csupán a pápai prédikátor és esperest, Torkos Jakab tette azt a difficultást, hogy ez (t.i. a percentuális fizetés) talán valami contributio vagy portio forma lévén, a minisztereknek derogálni fogna; ahhoz képest talán illendőbb lenne ha csak reá bíznák kirekire a miniszterek közül, hogy maga tulajdon tetszése szerint adna minden esztendőben valamit ezen szent és jó célra.*”

Torkos indítványát nem fogadták el, ugyanígy Péczeli József komáromi pap indítványát sem, aki szerint „*a magtalan prédikátorok legalább egy tertiáját elmaradandó tehetségeiknek, testamentom formán, halálok után, ugyanezen szent végre hagynák.*”³³

Őri Fülel Gábor naplója ennyit említ a szóban forgó kérdésről, amelyet a zsinat jegyzőkönyve egyáltalán nem rögzített. Vay alkotása, vagy vívmánya mindenképpen megérdemelte volna, hogy a jegyzőkönyvben is nyoma legyen – állapítja meg Révész. A Szilassy alapítvánnyal kapcsolatban kiemeli, hogy szintén 1791. október 8-án döntöttek arról, hogy az alapítványi összeget a Dunamelléki Református Egyházkerület biztos helyre kiadja kölcsönbe, az évi kamatokról pedig a felállítandó konzisztórium fog rendelkezni. A budai zsinat tizenegyedik ülésének jegyzőkönyvében a következő megjegyzés olvasható: „*a házassági törvények olvasása... végzése után következett az*

³¹ RÉVÉSZ 1896b. 474–483., 563–576., 625–638.

³² RÉVÉSZ 1896b. 629.

³³ RÉVÉSZ 1896b. 629.

*ekklézsiái jövedelmek rende iránt kidolgozott munkának olvasása. Holott is néhai t. Szilasy László úr által az elerőtlenült és öregedett egyházi személyek számára hagyott 1000 rhtok iránt végeztetett, hogy azon pénzt most a dunán innen levő megyebeli püspökség által valami bátorságos helyre kölcsön fejében adattassék ki, a midőn pedig a legfőbb consistoriális szék felfog állíttatni, annak évenként való hasznáról a szükséges rendelést tegye meg.*³⁴

Révész ugyanakkor nem említi, hogy Vay József a Szilassy testamentumnak egyik hitelesítője volt, Szilassy baráti köréhez tartozott, a végrendelező – Bay Ferencsel együtt – rá bízta a végrendelet teljesítését. A Vay-család tagjai a XVIII–XIX. századi Magyarország egyházi, társadalmi, és politikai közéletének kiemelkedő befolyású és hatású szereplői voltak. A magyar kultúra fejlesztése, a református egyház közéleti szerepvállalásának növelése, és a nemzeti függetlenségi törekvések terén is jelentős feladatot vállaltak.

Vay József (1750–1821) Vay Ábrahám királyi tanácsos és gróf Vass Anna fia volt. Tanulmányait Sárospatakon végezte, később a Habsburg-ellenes mozgalom egyik jelentős alakjává vált. 1786 és 1790 között Szabolcs vármegyének alispánja és követe, ahonnan a helytartótanácsoz került, majd a hét-személyes tábla ülnöke és udvari tanácsos lett. 1796-tól haláláig a Tiszáninneri Református Egyházkerület főgondnoka volt. A pataki kollégium érdekében korszakos jelentőségű tevékenységet fejtett ki. 1801-ben kezdeményezte a kollégium új épülete anyagi alapjainak megteremtését, majd főgondnokként 1806-tól haláláig irányította az építési munkálatokat. 1809-ben feleségével együtt ötezer váltóforint alaptőkével létrehozta a Vay-Mocsáry Alapítványt a kollégium fejlesztésére.³⁵

A Tiszáninneri Református Egyházkerület közgyűlésén 1791-ben az egyházkerületi főnótáriust bízták meg azzal, hogy kérje meg Bay Ferencet a testamentum rendelkezésének teljesítésére.³⁶ 1797-ben még mindig folyt a levelezés a Szilassy-alap ügyében. Ekkor Végh Veresmarti Sámuel, a Duna-

³⁴ RÉVÉSZ 1896a. 773., RÉVÉSZ 1874. 505.

³⁵ BOLVÁRI-TAKÁCS 2008. 89–91., SZAKÁLY 2003., SZINNYEI 1914. 1008–1009.

³⁶ TiREL B–2. Egyházkerületi gyűlések jegyzőkönyvei 1791–1797. 56. p. Az 1794. április 14-én Bócsón kezdődő egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 11. pontja; TiREL A/XXIV/8730/107. Szilassy László végrendeletének kivonata, 1790. júl. 16.

melléki Református Egyházkerület szuperintendense arról értesítette a tiszáninenni főnótáriust, hogy a Szilassy-alap bizonyos méltóságos úrhoz lett kiadva, de annak kamatát még nem kapták meg. *„Meg fog írattni Tiszt[eletes] Gen[eralis] Nótárius Úr által válaszolva Fő Tiszt[eletű] Superintendens Úrnak, hogy ezen segedelemre multhatatlan szükségünk lévén, mind a már bevett Interesből, mind pedig a kint lévő Interesst minél előbb bé vévén, abbólis a minket illető részt haladék nélkül meg küldeni ne terheltesen.”*³⁷

Mivel elsősorban forrásközlés volt a tanulmány célja, ezért nem követjük tovább a Szilassy-alapítvány működését. Megjegyzendő azonban zárásképpen, hogy a Tiszáninenni Református Egyházkerület mindvégig élen járt az öreg és beteg prédikátorok, valamint özvegyek és árvák segélyezésében. Nemcsak a Szilassy alapítvány útját követte nyomon, hanem Őri Fülep Gábor (1739–1823) az egyházkerületben felállította és működésbe hozta a „deficiensek kasszáját” is, függetlenül attól, hogy az 1791. évi budai zsinat kánonai hivatalosan sohasem léptek törvényerőre.

FÜGGELÉK

Szilassy László végrendelete³⁸

„A Test porrá leszén, a' Lélek pedig meg tér a' hoz a' ki atta vólt azt. Ebben a' hiedelemben én Lelkemet a' kegyelmes Szent Istennek, ki Atya, Fiú, és Szent Lélek el válthatatlan egységességű Szent Háromság, és leg tőkéltessebb valóság; Testemet a' föld gyomrában annak idejében tisztességesen, de minden Ceremonia nélkül leendő el takarittatása kedvéért kedves atyámfiainak ajánlom. Földi javaimról pedig, mellyeket sok fáradozásim után Jó Istenem Szent áldásából vettem, noha már az 1774^{dik} esztendőnek Sz. Iván havának 20 napján Bertzelen, akkori állapotomhoz, bizonyos és

³⁷ TiREL B–2. Egyházkerületi gyűlések jegyzőkönyvei 1791–1797. 311. p. Az 1797. szeptember 24-én Ragályban kezdődő egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 116. pontja.; TiREL A/XXVI/9675/129. Végh Veresmarti Sámuel levele a generális nótáriushoz. Kecskemét, 1797. szeptember 6.

³⁸ A Függelékben közölt végrendelet forrása: MNL OL P 1024. 1. tétel. 17–20.

solemnizált rendelést tettem ugyan, de azt most a' környűl állások változása után egészen ezen végső meg határozott akaratommal, meg változtatván, mostani állapotomhoz képpes tészem e' következendő módon írásba, meg változhatatlan utólsó végezésemet, nem függesztvén azt semmi részben, a' fellyebb említett elébbeni rendelésemről.

Elsőben is, mivel gyermekségemtől fogva főbb győnyőrűségem volt az Úr Isten ditsőségének elébb mozdítását tehetségem szerént munkálódni, most is első kötelelőségemnek tartom arról rendelést tenni, hogy világi meg oszlattatásom után is eszközségem által, valamennyiben az Úrnak neve ditsőítették, a' szűkölködők gyámolittassanak, kedves atyám fiainak sor-sok pedig kivált képpen azért javittasson, hogy általok is az Isten Anya Szent Egyháza épületet vehessen, és a' valóságos munkás keresztyénség és szeretet gyakoroltasson; azért is, minek utána a' Pándi Reformáta Szent Ekklesiának meg kívántató épületeket, az Úr Istennek segedelme által, tőkéletességre vittem volna, azoknak tovább is, a' magok épségekben lejendő meg tartásokra, hagyok 1000 – ezer rh[énes] forintokat olly formán, hogy azoknak Interesséből esztendőnként a' Pándi Reformatum Templom, és a hoz tartozandó Parochiális épületek romladozásai javittassanak, az ezen szűkségtől megmaradandó Interes rész pedig, tőke pénzre fordittasson. Ezen kívűl 500 – öt százat hagyok ugyan azon Pándi Reformáta Sz[ent] Ekklesiának olly véggel, hogy azoknak Interesse esztendőnként két harmad részben Tiszteletes Prédikátor Úrnak, egy harmad részben pedig, oda való Reformatum Oskola Mester Úrnak, mostani fizetéseknek potolására fordittasson, úgy mind-az-által, ha az Isten ditsősége mellett buzgolkodó egyházi szolgálók lesznek. Végtére, ugyan azon Pándi Reformáta Ekklesiának hagyok 500 – öt száz rh[énes] Forintokat olly végből, hogy azoknak Interesséből a' házi szegények, a' kik tudniillik valóban az alamisnát meg érdemlik tápláltassanak, és ruháztassanak, elsőséget adván mindenkor a' helység beliek[ne]k.

2^a A Losonczi Reformáta virágzó Oskolának hagyok 1000 – ezer rh[énes] Forintot olly környűl állással, hogy azoknak törvényes interesse, két jó igyekezetű, és az Egyházi Szent szolgálatra készűlő Ifjaknak, és egy árva inasnak élelmekre esztendőnként fordittasson, Kedves Successorimnak hagy-

ván, az ezen alumnumra rendeltetendő olyan ifjaknak – (vigyáztván az árvákra) ki nevezését, a' kiknek külömben segítségek, a' tanítás módjában, ruházattjokban, vagy élelmekben nincsen. Ezen kívül a' Lossonczi, vagy Lossonz Tugári Házi Szegényeknek tápláltatásokra, s ruházattjokra, a' Pándi rendelésem szerént hagyok 500 rh[énes] F[orin]t[ot].

3° A Debreczeni Refor[mátus] Collégiumnak hagyok 1000 - ezer rh[énes] Forintokat őlly véggel, hogy azoknak Interesse esztendőnként, két jó igyekezetű és szegény tanuló Ifjaknak, és egy Inasnak fel segéllésére fordittasson.

4° Hasonló végre hagyok a' Refor[mátus] Sáros Pataki Collégiumnak is 1000 – ezer rh[énes] Forintot hozzá tévén azt, hogy mind a' három rendbéli iskolában lejendő Álumnisim, a' magok igyekezeteknek, és jó erköltsőknek meg bizonyítására Pándon, vagy másutt, a' hol tudni illik, s a' mikor Successorim kívánni fogják, meg jelenni kötelesek lesznek.

5° Az egész Magyar Országi Superintendentiákban találkozható olyan Tiszteletes Férfiaknak fel segéllésekre, a' kik nem magok rossz erköltsők, vagy más hibájok végett, hanem a' belső szent hivatalban lett, el erőtelenedések után következett a' Ísolgálatra való alkalmatlan vóltok miatt el Íbegényedtek, hagyok 1000 – ezer rh[énes] forintokat, mellyeknek hasznok esztendőnként a' meg irt végre fordittassék.

6° Mind ezen fel jegyzett jó végekre hagyott pénzek, őlly bátorságos helyekre adattassanak ki Interesse, a' honnét bizonyossan s hiba nélkül annak idejében az Interes fel fog fizettetni, nem is lészen szabad senkinek, akármely Ísín alatt, azonn Summákat, vagy azoknak hasznait, más végre fordítani, hanem egyedül tsak arra, mellyet ezen utólsó rendelésemmel én meg határoztam, úgy hogy akárminémű környűl állások következnének is, azok sem közönséges fundusban bé ne adattassanak, sem más a' Reformáta Superioritáson kívül lévőknek, Ísabad tetczések s rendelések alá semmiképpen ne bizattassanak, hanem akármely változás adná elől magát Kedves Successorim meg egyjezésével azon pénzek, tsak ugyan az Isten ditsősségére, és a' Reformáta Vallásnak, vagy azt követőknek hasznokra fordittassanak. Ezeket ekképpen rendelvén, Kedves Successorimra nézve tészem é következendő Rendelést.

A Fekvő jószágaimnak Successorim között lejendő felosztását rendelve hazánk élő Törvényének és Szokásinak értelmek szerént.

7^a Néhai kedves Testvér Bátyám T[ekintetes] N[emes] és V[itézlő] Szilassy Ádám Úr életben maradott Fiának, Kedves Etsém Szilassy Jósefnek, hagyom azon Summát, melly akárminémű Investitionális nevezettel, fekszik azon rész jószágokon, mellyek a' leg első osztályunkban, Ti[sz]t[el]t Kedves Bátyám Uramnak, ezen T[ekintetes] N[emes] Pest Vármegyében, Pándon és a' pusztákban jutottak vagy juthattak volna, és általam az időről fogva Zálog képpen birattak, úgy meg egyjezéssel, hogy azon portiók, minden teher, és fizetés nélkül meg nevezett Etsém Szilassy Jósefre, a' magok egész valóságokban, visszamennyenek, azért kiváltképpen, hogy én annyi időtől fogva, azon jószágnak a' rajta fekvő pénznek interessén felyül vévén hasznát, említett Estémnek azt ez úttal ki potolhassam. Kinek is ezen kívül hagyom a' Pándi nékem jutott Curiámon, tulajdon költségemen általam építettett mindenféle épületeimet, azokhoz tartozó veteményes, gyümölcsös, és íserős kertekkel, aklokkal, s azokban tett épületekkel; ki vévén azon részt az alsó udvaromban, mellyről alább a' mostani gazdaszszonyomra nézve fogok emlékezetet tenni. Ezen épületeket és Investitioimat mind azon-által Kedves Etsém Szilassy Jóseffnek úgy fel tétellel hagyom, hogy Kedves Testvérem T[ekintetes] Idősebb Szilassy János Úrnak, vagy mind két ágon lévő maradékinak, 1000 – ezer rh[énes] Forintokat fizessen le.

8^a A Boda fundusson épült házamat, mellyben most árendás asztalos Pap János lakik, hagyom kedves Testvér Etsém Szilassy János Uramnak, s maradékinak, nem különben a' régi Juhász háznál lévő téglából rakott pinczemet, minden teher nélkül.

9^a Kedves Testvér Húgom T[ekintetes] Szilassy Susánna Aszszonynak, Néhai T[ekintetes] N[emes] és V[itézlő] Bizaky Puky László Úr Özvegyének, és maradékinak, (innét kirekesztvén egészen fiát Puky Lászlót) hagyok 1000 – ezer rh[énes] Forintokat, és azon 4 pár ezüstös késeket, és 4 ezüstös kanalakat, mellyeken Néhai édes Anyám Egry Susánna Aszszony bélyege vagyon. Puky Borbálának hagyok egy ágybeli 3 Vánkust, 1 Dunnát, 1 Paplant, 2 Derékallyat, és két lepedőt. Egyik órámat hagyom Puky Pál Ötsémnek, a kisebb ezüstös kardomat pedig Puky Péter Estsémnek.

10° A Pándi a' Szopokás nevezetű helyen épült Juhász házat accessoriumíval egyjűtt, nem külömben a' déli oldalon lévő pinczemet, hagyom Kedves Etsém Szilassy Jóseffnek.

11° A Pándi Malmaimat a' hoz tartozandó eszközökkel, Molnár házat, annak Szerűs kertjét, a' Vasadi pusztai épületeimmal, ott lévő Szerűs és Veteményes Kertekkel egyjűtt hagyom Kedves Etsém Szilassy János és Jóseff mind kettőjőknek birodalmakban, úgy hogy azoknak egyenlő hasznokat atyafiságossan vegyék.

12° A Pándi mind külső, mind pedig belső Szőlő Hegyeken lévő Bőlleimet Szilassy János, és Jóseff Kedves Etséimnek, a' boros hordókkal, kádakkal, és oda tartozó minden féle edényekkel egyjűtt hagyom, úgy hogy egymás között atyafiságossan egyenlő két részre azokat felosztják a' termésnek tized részét pedig állandóan ki adják, még pedig az egyjik T[iszteletes] T[udós] Lossonczi, a' másik pedig Pándi Prédikátor Urak számára.

13° Halálomnak idején a' Pándi Szent Ekklesiában Bőlgálatban lejendő Predikátor és Oskola Mester Urak számára, ha kegyes és az Isten óltára körül híven forgolódók lesznek, hagyok 150 rh[énes] Forintokat, melyek között két rész a' Predikátornak, harmadik pedig a' Mesternek fizettessen: ha mind az által azok érdemetleneknek tapasztaltatnának lenni, más érdemesebb Bűkölködők Bámára fordittasson azon pénz.

14° Mostan nálam Gazda[a]szBonyi hivatalban lévő – Néhai Király Mihály Őzvegye, Vég Susánnának, azon okból, hogy minden féle nyavajáimban, és nyomorúságaimban körülöttem egyedül, hűségessen forgott, Keresztényi módon gondomat viselte, ha ezután is halálomig őlly hűséggel mint eddig, Személyemnek, és házamnak gondját viseli, hagyok kész pénzben 100 – száz rh[énes] Forintokat, az úti ágyamat, melly három vánkospól, két derék-aljból, 1 paplanból, 2 lepedőből, és egy Dunnából áll, egy közönséges nyoszolyával, egy vég vásznat, és 6 – hat 'Sákokat, ezenkívül ha mostani Őzvegyi állapotjában meg marad, az alsó udvaromban lévő kettős házamat, padlásnak, konyhának, és kamarának pedig fele részét haláláig birodalmában hagyom, hólta után pedig Curiális épületekhez kaptasson. Ezen kívül Kedves Successorim Szilassy János és Jósef, fizessenek néki esztendőnként 12 rh[énes] Forintokat és 12 kilo buzát, vagy pedig egy

Ourtales Sessioimnak az egész határban találkozható minden féle appertinentiáit, szántó, kukoritza, és kender földekben, veteményes kertben, és kaszállóban is bírhasza, és egyenlő akarattal, ezen czélom szerént nékie ki adjanak, és azzal erántam való háládatosságokat is bizonyítsák. Marháimból az ő választása szerént egy borjas tehenet is hagyok, egy borpos borjával egyjűtt.

15° Zákó András Pándi Molnárom Éva leánykáját, örökből fel vevén s jó igyekezetét tapasztalván, hagyok néki ruházattyán és ki házasításán kívül 2 Vánkust, két lepedőnek való vásznat, és egy negyed fű őrőzt.

16° A Fellyebb irtakon kívül, minden némű ingó jóságomat, akármelly névvel nevezendő marháimat, Vermes életemet, Vetéseimet, boraimat, és minden féle házi és gazdaságbéli, ezüst, réz, czin, vas, tserép, üveg, és fa edényeimet, és egyéb eszközeimet, ágyaikat, ruháikat, egy szóval valamit ingó jószágnak lehet nevezni, hagyom két fiúi ágonn lévő Successorimnak Szilassy János és Jóseff Etséimnek, és az ő Kegyelmeik két ágonn lévő Seccessorinak, ha mind kettőjőknek Fiai nem maradnának, hogy azokat egymás között egyenlőképpen, atyafiságossan fel osztsák – ki vevén a' Pándi házamnak belső készületeit, ojjakat tudniillik, mellyek mint egy borosabban a' házhoz tartoznak, úgy mint almáriomokat, Pohár sékeket, nyoszójákat, asztalokat, sékeket, Tűköröket, annyival inkább mellyek a' falakhoz ragasztattak, mejek illő hogy a' ház mellett maradjanak különösen.

17° Ezen folyó 1790^{dik} esztendőben vett Pesti házamat egyenlő jussal hagyom Néhai Kedves testvér Bátyám Szilassy Ádám Úr Fiának, Szilassy Jósefnek, és kedves testvér Etsém Idősb Szilassy János Úrnak, s mind két ágon lévő Successorinak, minden mobiliáival egyjűtt.

18° Azonn Cselédim a' kik halálomig szolgálatomban találatnak, egész esztendőbeli fizetéseket vegyék, belső Cselédimnek azon kívül gyász ruha készítség, azoknak tudniillik a' kik tovább is Kedves atyámfiak szolgálatokban esztendejeket ki tölteni akarják. Jobbágyimnak pedig, egy egész esztendőbeli adojok el engettessék.

19° A mutua Successis Kedves Successorim közt, a' Haza Törvényének értelmé szerént fel maradjon, és minden történetre observáltasson.

20° Hogy pedig ezen ép elmével, és el tőkéllett akarattal készült végső rendelésem minden Czikkelyeire nézve bé telyesedjen. Méltóságos és

T[ekinte]tes Tihanyi Tamás, Vay József, Bernát József, és Bay Ferentz Urakat mint a' kik eránt első esméretségemtől fogva, egész tisztelettel, és tellyes bizodalommal viseltettem, ara kérem, hogy akár egyjűtt mindnyájan, akár különössen ketten, ezen Rendeléseimnek executori lenni, és ennek minden Czikkelyeiben meg kívántató el intézést tenni, és azzal erántam holtom után is igaz barátságokat mutatni méltóztassanak.

Ezen Rendeléseimnek nagyobb erősítésére tulajdon kezem által Neve-met alá írom, és ísokott petsétemet felűtöm, kérvén az alább nevezett Ura-kat is, hogy ezen útolsó végezésemet, Nevekkal és petsétjekkel hitelessebbé tegyék.

Költ Pándon 1790^{dik} esztendő Sz[ent] Jakab Havának 16^{dik} napján.

Szilassy László

Elöttem és általam irattatott fellyebb irt T[e]k[inte]tes Szilassy László Úr Pándi Gondviselője *Ifjabb Szoboszlai Sámuel* által.

RÖVIDÍTÉSEK

évf.	= évfolyam
köt.	= kötet
MNL OL	= Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
MPEIF	= Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelmező
PEIL	= Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok
PSz	= Protestáns Szemle
sz.	= szám
TiREL	= Tiszáninneri Református Egyházkerület Levéltára, Sárospatak

IRODALOM

- BAKÁCS–DÁVID 1969 = BAKÁCS István – DÁVID Lászlóné: P szekció: Kisebb családi és személyi fondok. 2. kötet, 445–649. alaptörzsszámok. Repertórium. Bp., 1969. (Levéltári leltárak, 47.)
- BOLVÁRI-TAKÁCS 2008 = BOLVÁRI-TAKÁCS Gábor: A Vay-család a társadalmi, politikai közéletben. = Zempléni Múza 8 (2008) 1. (29). sz. 89–91.
- BOROVSKY 1911 = BOROVSKY Samu: Magyarország vármegyéi és városai. Nógrád vármegye. Bp., 1911.

- F[ÁY] 1817 = F[ÁY] A[ndrás]. Több egy fiú mint száz leány, vagy a Pándi Csuda, mely történt 1817-ben. Tekintetes pilisi és szilasi Szilassy László Úrnak, Pest vármegye tábla és akasztó bírájának, több leányok születése után lelankasztott reménysége felvidámítására István nevű fia születvén csupán férfi barátjai számokra dalolta jó barátja: F[ÁY] A[ndrás].
- KÁRMÁN 1789 = KÁRMÁN József: Katekismus vagy a Keresztény vallásban való oktatás, melyet írt hajdan Osterváld Fridrik János, a Frantzia Újvári Ekklesia L. Pásztora, mostan a gyengébb Keresztények hasznára, a belől meg-írt kegyes Úr költségén, Magyar nyelven ki-adott KÁRMÁN József, L. R. E. T. Pozsony, 1789.
- KEMPELEN 1931 = KEMPELEN Béla: Magyar nemes családok. 10. köt. Bp., 1931.
- NAGY 1863 = NAGY Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 10. köt. Pest, 1863.
- POKOLY 1896a = POKOLY József: A lelkészi gyámintézetek történetéhez. = PEIL 39 (1896) 48. sz. 752–756.
- POKOLY 1896b = POKOLY József: Igazolásul. = PEIL 39 (1896) 50. sz. 800.
- PRUZSINSZKY 1922 = PRUZSINSZKY Pál: Szilassy Aladár. Visszatekintés negyvenéves egyháztársadalmi munkásságára. Bp., 1922.
- RÉVÉSZ 1874 = RÉVÉSZ Imre: A budai zsinat jegyzőkönyve. = MPEIF Debrecen, 1874.
- RÉVÉSZ 1896a = RÉVÉSZ Kálmán: A lelkészi gyámintézetek történetéhez. = PEIL 39 (1896) 49. sz. 772–773.
- RÉVÉSZ 1896b = RÉVÉSZ Kálmán: Az 1791. évi budai zsinat naplója. = PSz 1896. 474–483., 563–576., 625–638.
- SZAKÁLY 2003 = SZAKÁLY Orsolya: Egy vállalkozó főnemes. Vay Miklós báró (1756–1824). Bp., 2003.
- SZINNYEI 1909 = SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. 13. köt. Bp., 1909.
- SZINNYEI 1914 = SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. 16. köt. Bp., 1914.
- SZŐKE 1783 = SZŐKE Ferenc: Amaz hosszú életü... nagy-anyának, néhai... siroki Egry Susánna aszszonynak, néhai... Szilassy Ádám úr istenfélő kegyes özvegyének, utolsó tisztetségére készítettett halotti elmélkedés... melyet... világ eleibe botsátott SZŐKE Ferentz... Pest, [1783].
- TAKÁTS 1790 = TAKÁTS Ádám: Halotti huszon-öt prédikátiók, a melyeket össze-szedett és a Tekintetes. N. és V. Szilassy László Úrnak kegyes Költségével ki-adott TAKÁTS Ádám. Első darab. Pest, 1790.
- VÁRADY 1993 = VÁRADY József: Dunamellék református templomai. 1. rész. Sajószentpéter, 1993.
- ZOVÁNYI 1977 = ZOVÁNYI Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. 3. javított és bővített kiadás. Szerk. Ladányi Sándor. Bp., 1977.
- ZSARNAY 1860 = Z[SARNA]Y [Lajos]: 1791. évben Budán tartott nemzeti zsinatban hozott egyházi Kánonok. = Sárospataki Füzetek 4 (1860) 1. sz. 53–97.

SUMMARY

ZSÓFIA KATA PÁLYI

László Szilassy the patron of the reformed pastors

This study deals with the church charity activity of the reformed landowner László Szilassy. László Szilassy was the juridical associate judge of the counties Pest, Pilis and Solt, also the main patron of the reformed church of Pánd, where he built a church and a parish. He died in Pánd on 5th September 1791. He executed his first will on 20th June, 1774, the second on 16th July, 1790. In his will, he passed money down to restore the buildings of the reformed parish in Pánd, and also helped the pastor and the schoolmaster financially. He supported the reformed school in Losonc, with special attention to the orphans learning there. In addition, he left a considerable sum to the reformed hostels in Debrecen and Sárospatak. He set up a foundation with a donation of 1,000 Forint to help the old and disabled reformed pastors in Hungary. Due to this foundation, his name became well-known all over the reformed church in the country.